

RAZGLEDI

UDC
UDK 910.1

GEOGRAFSKA VEDA V PRETEKLOSTI, SEDANJOSTI, PRIHODNOSTI

(Zapis ob najnovejši knjigi Ju. G. Sauškina)

Igor Vrišer*

Odkar akademik dr. Svetozar Ilešič redkeje priobčuje svoje nad vse zanimive razglede po geografiji, smo bralci Geografskega vestnika veliko manj seznanjeni z dogajanji v svetovni geografiji. Še posebej velja to za sovjetska in vzhodnoevropska geografska središča, ki sodijo med najmočnejše geografske centre na svetu. Neporočanje pa nikakor ne pomeni, da se na teh geografskih stolicah ne dogaja nič posebnega. Nasprotno, rastoče število publikacij in čedalje bolj odprte razprave izpričujejo o razvnetem teoretičnem in metodološkem razglabljanju o geografiji.

Med tovrstnimi deli zasluži posebno pozornost knjiga **Ju. G. Sauškina** »Geografičeskaja nauka v prošlom, nastojaščem, buduščem, Moskva, 1981, str. 263« (Geografska znanost v preteklosti, sedanjosti, bodočnosti). Njenega avtorja dobro poznamo kot osnoveatelja moderne sovjetske družbene geografije. Znano nam pa je tudi njegovo zavzemanje za »enotno geografijo« in njegove dolgotrajne polemike s pristaši naziranja, da je geografija »sistem geografskih ved« in da med fizično in socialno geografijo poteka ostra razmejitev. Profesor Sauškin je v zadnjih letih priobčil vrsto metodoloških razprav, v katerih je obravnaval položaj in strukturo geografske vede, njen historiat, rabo matematičnih postopkov v geografiji in, ne nazadnje, njene teoretične osnove. V svojem najnovejšem delu je vsa ta razglabljanja strnil in jih celo razširil na druga idejna in teoretska področja. Knjiga nedvomno zasluži, da o njej nekoliko podrobneje poročamo, saj je avtor v njej postavil celo vrsto zanimivih in vznemirljivih tez o geografiji vobče, o sovjetskih geografskih tokovih in o prihodnosti geografije. V tem zapisu bomo skušali povzeti nekatere njegove najbolj zanimive poglede in misli.

Temeljni namen Sauškinove knjige je podati osnove »splošne teorije geografije«. V sedanjosti, ko v vseh znanostih prevladuje členitev na ozke znanstvene veje, bi takšna »metaznanost« tvorila vsaki vedi trdno teoretsko in idejno podlago. V njej bi se združevali različni idejni tokovi, posamezne znanstvene discipline in praktična stremljenja v celovit sistem. Oblikovanje »metaznanosti« bi izhajalo iz dosedanjega razvoja vede, njenih običajnih razvojnih zakonov in iz obstoječe znanstvene metodike. Brez takšne podlage bi vsaki vedi grozilo, da razpade na množico bolj ali manj samostojnih znanstvenih disciplin. Potreba po takšni »znanosti o znanosti« je še

* Dr., redni univ. prof., PZE za geografijo, Filozofska fakulteta Univerze Edvarda Kardelja, Aškerčeva 12, 61000 Ljubljana, YU

posebej prisotna v geografiji, saj so njene idejne osnove razmeroma nedodelane in raznosmerne. Razen tega doživlja sodobna geografija dokaj buren razvoj, pojavlja se poplava novih dognanj in uveljavljajo se različne idejne smeri in v zvezi z njimi tudi idejne krize. Vse to terja, da v geografiji pristopimo k izdelavi njene sistemske teorije ali, kot jo Sauškin imenuje, »metageografije«.

Sauškin opredeljuje geografijo kot enotno vedo, ki proučuje zakone o razvoju prostorsko-časovnih sistemov (rusko: prostranstvenno-vremennih sistemov), ki se oblikujejo na zemeljskem površju v procesu součinkovanja prirode in družbe, ter o metodah za uravnavanje oziroma upravljanje teh sistemov. Prostorsko-časovni sistemi so npr.: »landšafti« (pokrajine), oceani in morja, porečja, teritorialno-proizvodni kompleksi, ekonomski rajoni, mesta ali turistična območja (str. 11). Nobenega od teh sistemov ni mogoče proučevati brez spoznanj o vzajemnem delovanju narave in družbe, to je brez vpliva prirodnih faktorjev na družbeni razvoj, kot tudi vpliva socio-ekonomskega razvoja na življenjsko okolje človeka oziroma družbe (str. 11). Geografija je edina veda, ki lahko podaja celovito podobo o tem procesu, ki sta ga K. Marx in F. Engels poimenovala »očlovečenje narave«, francoski geograf Reclus in ruski filozof Plehanov »geografsko okolje«, a številni sedanji sovjetski geografi govore o tvorenju »geografske oboločke« (geografskega ovoja). Pomembni sovjetski biofizik in biokemik Bernadskij pa je to območje prepletanja imenoval »nosfera« (str. 12). Sauškin se s temi tezami o geografiji, ki so tudi našim geografskim pogledom dokaj blizu, odločno zoperstavlja zagovornikom delitve geografije na fizično in socialno geografijo. Predstavnik te druge struje v Sovjetski zvezi naj bi bila v nedavni preteklosti predvsem A. A. Grigorjev in S. V. Kalesnik.

Zanimivo je, da se Sauškin v utemeljevanju »geografske teorije« pogosto sklicuje na nekatere idejne teoretike zahodne geografije, na W. Bungea (npr. str. 228), Haggetta (npr. str. 193, 221) in zlasti na D. Harveya (npr. str. 187, 205, 230, 258) (njihova dela so bila npr. prevedena v ruščino; pri nas pa žal o poslednjem ni bilo nobenega poročila, čeprav gre za zelo pomembno teoretsko delo). To seveda ne pomeni, da docela prevzema njihova stališča. Med »marksističnim« in »buržoaznim« idejnim pristopom v geografiji obstajajo še vedno določene razlike (str. 184—185), vendar pa je moč to zbližanje gledišč o geografski teoriji, ki je bilo doslej vedno dosledno zavračano, oceniti kot pozitivno. V njem vidimo možnost, da se dolgotrajne in kontraverzne razprave o bistvu in poteh sodobne geografije zbližajo in se izoblikuje enotna »metageografija«, ki bi omogočila geografiji bolj enotno idejno naravnanoost.

Po teh uvodnih razglabljanjih o geografiji podaja Sauškin njen historiat, še posebej zgodovino ruske oziroma sovjetske geografije. Za tujega bralca so zelo zanimivi prikazi geografskih šol, ki so se izoblikovale v sovjetski geografiji po oktobrski revoluciji. Avtor navaja več različno usmerjenih šol. Na prvem mestu omenja fizično-geografsko šolo Berga in Borzova, ki je izšla iz »Anučinske šole«. L. S. Berg (1876—1950) in A. A. Borzov sta uvedla v tridesetih letih v sovjetsko geografijo »landšaftovedenje« (pokrajinoslovje), to je kompleksno proučevanje sistema

součinkujočih komponent naravnega okolja in njihovega vrednotenja z vidika proizvodnje in življenja ljudi. V razliko od številnih kasnejših njunih posnemovalcev ne Berg in Borzov nista nikoli zašla v ozko specializacijo, ampak sta ohranila kompleksen geografski pristop. Berg je vzgojil številne »landšaftovede«, klimatologe, paleogeografe in geomorfologe, Borzov pa, razen navedenih strokovnjakov, še geografe-inženirje, pedogeografe in kartografe. Z vidika enotne geografije je bil Berg bolj uspešen, saj je v svojih delih uspešno povezoval naravne in gospodarske učinke v pokrajini. Borzov pa je nasprotno temu posvečal veliko pozornosti geografskim procesom. Iz te šole so izšli J. S. Edelštejn, J. S. Ščukin, J. G. Gerasimov, K. K. Markov, S. V. Kalesnik in D. L. Armand (str. 157—161).

Posebna znanstvena šola se je oblikovala ob znanstveniku N. I. Vavilovu, znanem po geografiji kulturnih rastlin in rastlinskih virov. Dejavnost Vavilova in njegovih sodelavcev botaničnih geografov: E. J. Vuljfa, P. M. Žukovskega, B. A. Fedčenkina, D. D. Bukiniča in ekonomskih geografov G. V. Kovalevskega in B. N. Semevskega se je nanašala predvsem na področje fitogeografije, geografije kulturnih rastlin in regionalne geografije ter seveda same biologije (str. 161—162).

Kot posebno znanstveno smer omenja Sauškin geografsko-geokemično šolo B. B. Polinova (1877—1952) in njegovega predhodnika V. J. Bernadskega. Znanstveno delo te šole se je smiselno navezovalo na Bergova proučevanja. Bernadskij je v svojih pionirskih raziskavah skušal proučiti, kako se kemični elementi oziroma njihove sestavine gibljejo (migrirajo) v zemeljski skorji ter kakšen obseg, energijo in potek imajo ta gibanja. S posebno pozornostjo je te geokemične procese obravnaval v biosferi. Polinov je vsa ta spoznanja uporabil pri raziskovanju procesov v preperelini in prsti. Svoje geokemične raziskave je povezoval z ostalimi fizičnimi procesi, ki oblikujejo »landšafte«. Zaradi tega so njegovi »geokemični landšafci« sestavni del širših »fizično-geografskih landšaftov«. Polinov je v svojem delu združeval smisel za kompleksnost, historičnost in logičnost, kar ga je privedlo k nekaterim osnovam sistemske teorije. V šoli Bernadskega sta se izšolala še dva znamenita sovjetska znanstvenika, geologa A. B. Fersman in B. L. Ličkov (str. 162—165).

Tudi naslednja, geografsko-hidrološka šola Glušškova in Muravejskega, je pri nas manj znana. Nastala je po oktobrski revoluciji, ko je V. G. Gluškov (1893—1968) osnoval državni hidrološki inštitut. V njem so se ukvarjali predvsem s hidrološkimi pojavi iz genetičnega vidika, vendar so hidrologijo pojmovali, v razliko od nekaterih sodobnikov, tudi kot družbeno dejavnost. Iz te šole so izšli: L. K. Davidov, B. A. Anollov in B. V. Polakov. Znanstvena smer, ki jo je uveljavil S. D. Muravejski (1894—1950) v hidrogeografiji, se je ukvarjala z vodo kot faktorjem formiranja geografskih kompleksov, npr. porečij. Znotraj takšnih pokrajinskih enot namreč prihaja do značilnih in zakonitih gibanj vode, gradiva in kemičnih elementov, kar vse naj bi se odražalo v organskem svetu in v tvorjenju tal. Med njegovimi nasledniki omenimo dve imeni: J. V. Samojlova in G. P. Kalinina (str. 165—166).

Oceanološka šola Šokalskega in Zubova ima svoje začetke že v Rusiji, ko je Ju. M. Šokalski (1856—1940) pričel z raziskovanji ruskih jezer in morij. Po drugi svetovni vojni je njegovo delo nadaljeval N. N. Zubov (1885—1960). Z vrsto ekspedicij in drugih raziskav sta osnovala sovjetsko fizično oceanologijo. Skupaj z biološko oceanologijo L. A. Zenkoviča in V. G. Bogorova je ta šola povzdignila sovjetsko oceanologijo v sam vrh tovrstnih proučevanj po svetu (str. 166—167).

V fizično geografijo je sodila še ena šola — biogeografska. Oblikovala sta jo V. N. Sukačev (1880—1967) in V. B. Sočava (1905—1978). Njuno delo je v določenem smislu bilo nadaljevanje raziskav znanega pedogeografa Dokučajeva. Zasluga te šole je, da se je v sovjetski geografiji uveljavilo spoznanje o veliki odvisnosti fitocenoze od okolja. Pod njegovim vplivom bi nastajale biogeocenoze, ki jih je moč primerjati z »landšafti«. Delo Sukačeva je nadaljeval V. B. Sočava, ki je glede na svoj koncept smatral geografijo za združenje prirodnih in družbenih ved o geografskem okolju in je glede na to biogeografijo tesneje navezal na celovito fizično-geografsko proučevanje (str. 168—169).

Kot edino socialnogeografsko šolo navaja Sauškin »ekonomsko-geografsko šolo« Baranskega in Kolosovskega. Zlasti N. N. Baranskemu (1881—1963) gre zasluga, da je takorekoč ustvaril sovjetsko ekonomsko (družbeno) geografijo in jo »geografiziral«. Njegove zasluge so izjemne. V geografijo je vpeljal pojme o teritorialni (geografski) delitvi dela, ekonomskih rajonih, kmetijskih in industrijskih rajonih in vozlih, naselbinskem in mestnem sistemu, teritorialnem oskrbnem sistemu itd. Veliko pozornosti je posvetil ekonomski kartografiji, ki jo je smatral za posebno geografsko vedo. V družbeno geografijo je vpeljal kvantitativne meritve in modele. V nasprotju s številnimi sovjetskimi ekonomskimi geografi se je zavzemal za ustrezno upoštevanje naravnih dejavnikov v družbeni geografiji in je zavračal tedaj prevladujočo ostro ločitev med fizično in socialno geografijo, ki se je uveljavila v petdesetih letih v Sovjetski zvezi. Kot protiutež tem težnjam je začel z izdajanjem zbirke razprav »Voprosi geografii«.

Baranskij je s svojim širokim konceptom spodbudil tudi prve primere regionalne geografije; uresničil jih je I. A. Vitver (1891—1966) v svoji »Ekonomski geografiji zamejskih držav«. Njegova ekonomska geografija SSSR je bila s 16 izdajami med najbolj publiciranimi geografskimi knjigami. Posebno pozornost je Baranski namenil šolski geografiji in je tudi osnoval časopis »Geografija v škole«. V svojem dolgotrajnem znanstvenem delu je vtisnil sovjetski geografiji izrazit pečat. Številni njegovi učenci so njegovo delo uspešno nadaljevali. Med njimi je N. N. Kolosovskij (1891—1954) dodelal njegovo teorijo o teritorialni delitvi dela s podrobnejšo obdelavo ekonomskega rajoniranja in z modelom »teritorialno-proizvodnih kompleksov«, ki so postali osnova ekonomskegeografske analize in planiranja. (Vsekakor bi ti modeli zaslužili večjo pozornost tudi pri nas, a smo bili doslej o njih le bežno informirani). Na področju mestne geografije so njegovo delo nadaljevali P. M. Kabo, A. A. Minc in I. M. Maergojz. K njegovim naslednikom pa moramo končno šteti

tudi Sauškina, ki je knjigo, o kateri poročamo, posvetil prav Baranskemu ob stoletnici njegovega rojstva (str. 169—173).

Po tem kratkem sprehodu po nedavni zgodovini sovjetske geografije se vrnimo k drugim problemom, ki jih je odprl Sauškin v svojem delu. V posebnem poglavju se je avtor lotil ta čas zelo aktualne teme o diferenciaciji in integraciji v geografiji (str. 202—206). Pojmuje ju kot dialektično nasprotje. Do diferenciacije prihaja spontano; narekuje jo razvoj vede in praksa in je neizbežna v vsaki fundamentalni vedi in tudi v geografiji. Glede integracije pa sodi, da je prav tako nujna. V njej je zapopadena sinteza, ki je bistvenega pomena za vsako geografsko delo. Idejne temelje sintezi bi bilo treba postaviti v teoretski geografiji (meta-geografiji) (str. 203). Zaradi velike zahtevnosti naj bi jo oblikovali prominentni geografski znanstveniki, kot so bili npr. N. N. Baranski in v Sovjetski zvezi, I. Bowman v ZDA, D. Stamp v Angliji, S. Leszczycki na Poljskem ali J. Dresch v Franciji (str. 202). Vsekakor bi v geografiji morali bolj skrbeti, da bi iz posameznih geografskih disciplin, ki imajo svoj lasten objekt raziskovanja v prostoru, zgradili celovitejši in trdnější sistem (str. 204). Opiral naj bi se na notranjo integracijo in na kompleksen pristop, in bi izhajal iz celovitosti stvarnosti. Sauškin pripisuje velik pomen meddisciplinskim proučitvam. Še posebej pa se zavzema za »občegeografsko sintezo«, ki bi združila prirodno in družbeno geografijo oziroma njune veje. Takšno metodološko in vsebinsko povezovanje nikakor ne bi pomenilo mešanja fizikalnih in socialnih zakonov, kot so to pred leti zatrjevali številni znanstveniki v SZ. Zavrniti pa je treba »geografski fatalizem (geografski determinizem)«, po katerem se družbeni razvoj ravna po prirodnem okolju (str. 205), oziroma »behaviourizem«, ki ignorira prirodne zakone in pripisuje »vedenju ljudskih množic« odločujoči pomen pri razvoju družbe. Sauškin ugotavlja, da do uspešne geografske sinteze prihaja ravno pri terenskem delu, v raziskovalnih ekspedicijah, ob sodelovanju različnih geografov-specialistov, ki se lotevajo stvarnih problemov, nikakor pa ne z različnimi »kabinetskimi integracijami« (str. 207). Po njegovem mnenju so tudi regionalni ali nacionalni atlasi dober primer geografske sinteze (str. 208).

V zvezi z »integracijo« v geografiji se Sauškin loteva tudi problema regionalne geografije (stranovedenie) (str. 208—209). Pridružuje se mnenju N. N. Baranskega, po katerem je regionalna geografija oblika združevanja različnih geografskih znanj o določeni deželi. Ne šteje je za posebno geografsko disciplino. Namesto svoječasne »buržoazne regionalne geografije«, ki se je lotevala orisov brez temeljite znanstvene analize, bi bilo treba regionalno geografijo posamezne dežele ali skupine dežel razvijati z združevanjem različnih specialnih geografskih analiz (str. 208). Seveda pa takšna integracija ne bi smela biti mehanična zmes, temveč naj bi izhajala iz lastne logike in dane stvarnosti. Takšno stališče, poudarja Sauškin, ne izključuje regionalnih specialistov, saj integracija lahko poteka po geografskih vejah ali pa po regijah oziroma deželah. Ni nobenega razloga, da bi povezovanje geografskih disciplin na ravni neke regije ocenjevali kot težavno ali celo znanstveno problematično v nasprotju z interdisciplinarnim pristopom. Opisano Sauškinovo stališče o regionalni geografiji ima, sodeč po razvoju sovjetske geografije, veliko privržencev in se znatno razlikuje

od pogledov V. A. Anučina, ki pripisuje regionalni geografiji značaj samostojne geografske vede in vodilni pomen (glej Ilešičevo recenzijo v zadnji številki Geografskega vestnika). Vendar tudi Sauškin priznava, da razprava o regionalni geografiji ni zaključena, in da bo treba iskati nadaljnjih novih potov (str. 208—209).

Poseben pomen v prihodnjem razvoju geografije pripisuje Sauškin uporabi matematičnih metod v geografiji. Je velik pobornik »matematizacije« geografije (str. 214—215). V tem vidi izvrstno sredstvo za merjenje pojavov in njihovih odnošajev. Zavrača mnenje, da v konkretnih vedah (med nje sodi tudi geografija) ni mogoče veliko uporabljati matematičnih metod. Upravičena pa je njegova misel, da mora potekati združevanje matematike in geografije v določeni prilagoditvi matematičnih postopkov potrebam geografske vede, vendar brez žrtvovanja znanstvenih principov ene ali druge vede. Idealno bi bilo, ko bi dosegli med obema vedama takšno sožitje, kot se je v preteklosti izoblikovalo med tehničnimi vedami in matematiko. Sauškin se tudi navdušuje za uporabo sistemske teorije v geografiji (str. 218). Le-ta se je zlasti uveljavila v zadnjem času v sovjetski fizični geografiji. Na podoben način se navdušuje za rabo modelov v geografiji. Po zgledih anglosaške geografije sodi, da v geografiji pridejo v poštev predvsem bolj stvarni modeli, ki jih je tudi mogoče dobro kartografsko prikazati (str. 219—220). Zelo pozitivno nadalje sodi o uporabi matematične verjetnostne teorije v geografskih proučevanjih. Glede kartografije pa meni, da se znova vrača v naročje geografije, potem ko je bila dolga leta docela v sklopu geodezije in tehnike. Velik del kartografije bi se moral vezati na geografsko teorijo kot »metakartografija«, in bi bil eden od njenih teoretičnih temeljev (str. 224). Zanimiva je tudi misel, da bi geografi morali več napraviti, da bi te nove metode v ustrezni obliki vključili v šolske programe. Doslej so v tej smeri napravili zelo malo, in geografijo se še vedno poučuje v povsem tradicionalnih okvirih. Dokler se geografija ne bo spremenila v šoli, ni mogoče pričakovati, da bodo nove metode našle širši odmev in veljavo (str. 230).

Na koncu svoje knjige se Sauškin ozre še na aplikacijo geografije v gospodarstvu in v drugih dejavnostih. Kot osnovna dilema se tudi njemu zastavlja vprašanje, ali gospodarstvo potrebuje geografe specialiste ali široko izobražene geografe. Doslej je bilo težišče na geografskih specialistih, ki so, žal, vse prepogosto nastopali kot geologi, hidrologi ali ekonomisti, ne pa kot geografi (str. 234—235). Vendar se razvoj postopoma obrača v smer kompleksne geografije, kar se vidi v »humanizaciji« fizične in »ekologizaciji« družbene geografije (str. 235) in v naraščajočem zaposlovanju geografov v planiranju, varstvu okolja, pri snovanju proizvodnih kompleksov, turizmu itd. (str. 235—239). Avtor odločno odklanja dilemo, ki jo nekateri postavljajo, ali je geografija znanost ali zgolj znanstvena disciplina (kot je npr. matematika v tehniki). V zvezi z aplikacijo geografije za potrebe prakse spregovori Sauškin še o »geografski prognozi«, ki naj bi na prostorsko-časoven način podala fizičnogeografske, demogeografske in ekonomsko-socialne možnosti razvoja posamezne regije ali druge teritorialne enote (str. 243—245). V takšnem celovitem pristopu, ki zaobsega naravo, naselitev, tehniko in gospodarstvo, in ki bi bil izdelan ob upoštevanju danega

»geosistema«, vidi avtor eno od najbolj smiselnih in uporabnih oblik aplikacije geografije v prihodnosti. V tem pogledu se njegova stališča močno približujejo pogledom akademika S. Ilešiča.

Na kraju si Sauškin še zastavlja vprašanje, kakšne so perspektive geografske vede v prihodnosti. Omenja več možnosti. Opozori, da je sodelovanje geografov v različnih ustanovah močno prispevalo h »geografizaciji« geologije, biologije, hidrologije, ekonomije, urbanizma itd. (str. 256). Sicer pa sodi, da so časi, ko je šlo geografsko proučevanje v širino, minili. V prihodnje bo treba poglobljati raziskovanja in na ta način prispevati dragocene spoznanja in metode o osvojitvi zemeljskega površja in o njegovi rabi v dobrobit človeštva. Zaradi čedalje močnejšega poseganja družbe v naravo, bo prihajalo do preobrazbe okolja, s tem pa tudi do drugačnega gospodarjenja z njegovimi viri. Smo na začetku dveh pomembnih procesov: močnejšega vključevanja narave v biosocialno in ekonomsko življenje družbe in močnejšega vpliva družbene proizvodnje na biosfero (str. 257). Za nadaljnji razvoj geografije je bistvenega pomena, da bo sledila temu razvoju, znala ovrednotiti spremembe, ki jih prinaša družbeni razvoj, napredek tehnike in proizvodjalnih sil, ter da si bo znala zgraditi ustrezno filozofijo in znanstveno metodiko. Sauškin vidi prihodnost geografije prav v proučevanju odnosov med družbo in naravo. Ta premik bo terjal določeno »ekonomizacijo« in »sociologizacijo« geografije, vendar ne v smislu prevzemanja ekonomskih in socioloških metod, ampak v nastanku drugačne geografske teorije in metodike (str. 260). Kot prve korake v tej smeri označuje uveljavljanje geografije v regionalnem planiranju, varstvu okolja oziroma oblikovanje geoekologije (pokrajinske ekologije), biosociologije, geokemije, tehnične geografije za potrebe inženirskega projektiranja (npr. aplicirane geomorfologije, inženirske glaciologije, str. 261).

Sauškinova knjiga o geografiji ni edina te vrste, ki je v zadnjem času izšla v Sovjetski zvezi. Značilno je, da se razglabljanja o geografiji pojavljajo tudi v drugih akademskih središčih in ne zgolj v moskovskem ali leningrajskem (npr. Mukitanov). Sauškinu je treba priznati, da je problematiko zajel z načelnostjo, odprtostjo, toleranco in idejno opredeljenostjo, torej z odlikami, ki v takšnih idejnih razpravah niso vedno prisotne. Knjiga je v bistvu obračun njegovega dolgoletnega znanstvenega in pedagoškega dela v geografiji. Kar nas ob njenem prebiranju najbolj vznemirja, pa je dejstvo, da so avtorjeve geografske dileme tudi naše.

Bibliografija

- V svoji knjigi se Ju. G. Sauškin sklicuje na nekatera dela širšega teoretičnega pomena; navajamo najpomembnejša med njimi:
- Anučin, V. A., 1972, Teoretičeskie osnovi geografii, Moskva.
- Armand, D. L., 1975, Nauka o landšafte, Moskva.
- Aslanikašvili, A. F., 1973, Ob'ektivnaja i teoretičeskaja osnova primenjenja kartografičeskogo metoda v naučnih issledovaniah, Tbilisi.
- Baranski, N. N., 1960, Ekonomičeskaja geografija. Ekonomičeskaja kartografija, Moskva.
- Berg, L. S., 1931, Landšaftno-geografičeskie coni SSSR, Leningrad.

- Bernadskij, B. I., 1967, Biosfera (Izbrannie trudi po biogeohimiji), Moskva.
- Bunge, V., 1967, Teoretičeskaja geografija, Moskva.
- Gohman, V. M., Gurevič, B. L., Sauškin Ju. G., 1968, Problemi metageografii, Voprosi geografii, 77, Moskva.
- Harvej, D., 1974, Naučnoje ob'jasnenie v geografii, Moskva.
- Isačenko, A. G., 1971, Razvitije geografičeskikh idej, Moskva.
- Kalesnik, S. V., 1947, 1955, Osnovi obščego zemlevedenija, Moskva.
- Kolosovskij, N. N. 1969, Teorija ekonomičeskogo rajonirovanija, Moskva.
- Mukitanov, N. K., 1979, Metodologičeskije problemi teoretizacii geografii, Alma Ata.
- Perspektivi geografii, 1976, Voprosi geografii, 100, Moskva.
- Polinov, B. B., 1956, Izbrannie trudi, Moskva.
- Vitver, I. A., 1936, Ekonomičeskaja geografija zarubežnih stran, Moskva.